

בס"ד, י"א ניסן התשפ"ו

מנחות ע"ז – גודל לחמי התודה, הגדלת מידות עד שיטית, ושיעור לחמי התודה

שאלות:

1. האם לחם תודה במשכן היה יותר גדול מלחם תודה במקדש בירושלים?

גודל לחמי התודה

המשנה מפרטת את כמויות הסולת שנדרשות לארבעים הלחמים שמביאים עם קרבן התודה (עשרה לחמי חמץ ושלושים לחמי מצה משלושה סוגים: חלות, ריקין ורבוכה). והמשנה עושה את החשבון לפי סוג המידות:

○ לפי המידות המדבריות (המידות המקוריות מהמדבר):

- סך הכל מביאים עשרים עשרונים של סולת.
- מכיוון שכל "עומר" הוא עשירית האיפה, עשרים עשרונים הם שתי איפות.
- מידת האיפה היא שלוש סאים, ולכן שתי איפות הן שש סאים מדבריות.
- חלוקת העשרונים: עשרה עשרונים מיועדים לעשר חלות החמץ (עשרון אחד לכל חלה). עשרה עשרונים מיועדים לשלושים חלות המצה. מכיוון שיש במצה שלושה מינים (עשרה מכל סוג), כל מין מקבל שלושה עשרונים ושליש, ויוצא שכל שלוש חלות מצה נעשות מעשרון אחד של סולת.

○ לפי המידות הירושלמיות:

- בירושלים הגדילו את המידות בשיטית ("שתות מלבר"), ולכן חמש סאים ירושלמיות שוות לשש סאים מדבריות.
 - חמש סאים ירושלמיות הן שלושים קבים (בכל סאה יש שישה קבים). חמישה עשר קבים מיועדים לחמץ (קב ומחצה לכל חלה) וחמישה עשר קבים מיועדים למצה. במצה יש חמישה קבים לכל מין, ויוצא ששתי חלות מצה נעשות מקב אחד של סולת.
- הגמרא מבררת את המקור לכך שמידת האיפה היא שלוש סאים:
- רב חסדא** לומד מהפסוק ביחזקאל: "האיפה והבת תכן אחד יהיה". הפסוק משווה בין מידת היבש (איפה, רש"י ביחזקאל) למידת הלח (בת). מידת ה"בת" היא שלוש סאים, ולכן גם האיפה היא שלוש סאים.
- והמקור לכך שהבת היא שלוש סאים הוא מהפסוק: "מעשר הבת מן הכר". אנחנו יודעים מראש ש"כור" (שנקרא גם חומר) הוא שלושים סאים. כיוון שהבת היא עשירית מהכור ("מעשר"), יוצא שהיא שלוש סאים.

2. מה הכוונה שעושים פחות לשקל, יש מגבלה כמה מותר לעשות?

הגדלת מידות עד שיטית

שמואל אמר שלושה כללים: שאין להוסיף על המידות יותר משישית ("שתות"), אין להוסיף על ערך המטבע יותר משישית, והסוחר במוצרי צריכה בסיסיים (אוכל נפש) לא ירוויח יותר משישית.

הגמרא מבררת למה לא מוסיפים על המידות יותר משישית. היא מעלה כמה אפשרויות ודוחה אותן:

- חשש מהתייקרות: אולי אם המידות יגדלו יותר מדי, אנשים מייקרים את המחיר ואז יוכלו לייקר יותר מדי. הגמרא דוחה את זה כי החשש הזה קיים גם בתוספת של שישית.
 - דיני אונאה: אם מישהו לא שם לב לשינוי במידה, אז אם הגדילו ביותר משישית המקח יתבטל לגמרי. אבל גם זו לא הסיבה, כי **רבא** אמר שבכל דבר שנמכר במידה מדויקת, המקח חוזר אפילו בטעות שהיא פחות משישית.
 - הפסד לסוחר: אולי הגבלנו את התוספת לשישית כדי שהסוחר לא יפסיד כסף; כיוון שהוא מרוויח בדרך כלל שישית, אם הוא לא שם לב לגידול רוצים שלא יפסיד. הגמרא דוחה את זה כי הסוחר חייב גם להרוויח, ומי שרק קונה ומוכר בלי להרוויח לא ראוי להיקרא סוחר.
 - לכן רב חסדא מסביר ששמואל מצא פסוק ביחזקאל וזו גזירת הכתוב: "הַשְּׁקֵל עֶשְׂרִים גֶרָה עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְעֶשְׂרִים שְׁקָלִים עֲשֶׂרֶה וְחֲמִשָּׁה שְׁקָל הַמָּנֶה יִהְיֶה לָכֶם". סכום השקלים בפסוק הוא 60 שקלים. אנחנו יודעים ש"סלע" (שנקרא בתורה שקל) שווה לארבעה זוזים (דינרים). ומנה רגיל הוא 100 זוזים (25 סלעים), אבל לפי החשבון בפסוק הזה (60 שקלים כפול 4 זוזים) יוצא שהמנה הוא 240 זוזים.
- מכאן לומדים שלושה דברים:

1. המנה של הקודש היה כפול מהמנה הרגיל (כלומר 200 זוזים במקום 100).
 2. מותר להוסיף על המידות ועל המטבעות (מ-200 ל-240).
 3. התוספת המקסימלית היא שישית מהסכום הסופי ("שתותא מלבר"). ה-40 מ-240.
- רבינא אומר** שהמשנה שלנו מדויקת לפי הכלל הזה, כי כתוב בה שחמש סאין ירושלמיות הן שש מדבריות – כלומר הוסיפו סאה אחת על החמש המקוריות, וזה שישית מהסכום הסופי.
3. גידי אכל את כל הלחמים של התודה, הוא חייב מיתה?

שיעור לחמי התודה

המשנה אומרת שמוציאים מלחמי התודה ארבע חלות כתרומה לכהן (אחת מכל סוג מתוך ארבעת המינים).

- כללי ההפרשה: החלה שמופרשת צריכה להיות שלמה ולא חתיכה פרוסה ("אָחַד"). הכהן צריך להפריש מכל מין בנפרד, ואסור לו לקחת שתי חלות ממין אחד כדי לפטור מין אחר, אלא כל המינים צריכים להיות שווים במספרם. התרומה ניטלת עבור הכהן שזורק את דם השלמים, ושאר שלושים ושש החלות נאכלות לבעלים של הקרבן.
- הברייתא לומדת את הדינים האלו מהפסוק: "וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קֶרְבָּן תְּרוּמָה לַד'":

- המילה "מִמְנוֹ" מלמדת שצריך להפריש את התרומה כשהחלות כולן נמצאות ביחד באותו מקום. **רב חסדא אמר** בשם **אבימי** שהדין הזה קיים גם בהקרבת אימורים (חלקי הפנים) של חטאת; הכהן לא מנתח את בשר הקרבן לפני שהוא מוציא את האימורים, כדי שהם יילקחו כשהקרבן עדיין שלם ומחובר.
- שיעור התרומה (אחד מעשרה): הגמרא לומדת את הדין בגזירה שווה מתרומת מעשר. הגמרא דוחה אפשרות ללמוד לחמי תודה מביכורים, שאין להם שיעור קבוע. למרות שגם לביכורים וללחמי תודה יש מאפיין משותף (שניהם נאכלים רק במקום קדוש - בירושלים), הגמרא דוחה גם לימוד מתרומת מדין כי היא לא נוהגת לדורות, וגם מתרומת חלה (ששיעורה הוא אחד מ-48 לכהנים).
- הסיבה שלומדים מתרומת מעשר היא שלעניין הגזירה השווה בשניהם מופיעות המילים: "מִמְנוֹ", "תְּרוּמָה" וגם "לֶד". לכן לומדים שכמו בתרומת מעשר, השיעור הוא אחד מעשרה, ככה גם בלחמי תודה.
- שיעור הקמח לכל חלה (עשרון): לומדים בגזירה שווה מהמילה "לֶחֶם". הגמרא מתלבטת אם ללמוד מלחם הפנים (שבו שיעור כל חלה הוא שני עשרונים) או משתי הלחם (שבהן כל חלה היא עשרון אחד). הגמרא מנסה לומר שלשתי הלחם ולתודה יש דמיון כי שניהם באים כחמץ יחד עם זבח, אבל אומרת שגם ללחם הפנים יש יותר דמיון בהיבטים אחרים.
 - לכן הגמרא לומדת מהמילה המיותרת "תְּבִיאֹו" שנאמרה בשתי הלחם, שכל מקום שבו אתה מביא חמץ יחד עם זבח (כמו בתודה), הדין יהיה כמו בשתי הלחם – כלומר עשרון לכל חלה.
 - מהמילה "תְּהִיֵּנָה" (שגם היא מיותרת בשתי הלחם) לומדים שהכוונה היא עשרון אחד לכל חלה מחלות החמץ, ולא שכל עשר החלות יחד יהיו רק שני עשרונים. (רש"י בתחילת הדף הבא מסביר שהלימוד הוא מיו"ד המיותרת ומכך שהפסוק מדבר על עשרונים)
- כמות העשרונות הכוללת: מהפסוק "עַל־חֶלֶת לֶחֶם חֻמֵץ" לומדים שכנגד עשרת העשרונים של החמץ, צריך להביא גם עשרה עשרונים למצה (והגמרא מקשה על זה בתחילת הדף הבא האם החמץ שנלמד בהיקש יכול להמשיך ללמד על המצה גם בהיקש ומתרת שהמילה תביאו שמיותרת בשתי הלחם היא כאילו כתובה ממש בקרבן התודה וזה לא היקש). מכיוון שהתורה פירטה שלושה סוגי מצה, מחלקים את עשרת העשרונים ביניהם (שלושה עשרונים ושליש לכל סוג), וככה מגיעים לארבעים לחמים בסך הכל.
- רבא שאל אם זר שאכל את תרומת התודה במזיד חייב מיתה בידי שמיים, או אם אכל בשוגג חייב לשלם חומש? מצד אחד התודה הושוותה לתרומת מעשר. מצד שני, ייתכן שהמילים "בו" ו"חֻמֵיִשִּׁיתוּ" באו למעט את הדינים האלו רק לתרומה. הגמרא גם מסתפקת אם התרומה הזאת "מדמעת" (אוסרת תערובת חולין). השאלות האלו נשארו ללא פתרון ("תיקו").